

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 15.—

VIDEM, 12. NOVEMBRA 1950.

Leto I. — Štev. 6

DE CASTRONERIE

V Trstu živi nek Diego De Castro in menda je tam prav dobro znan, če je »Giornale di Trieste« objavil nek njegov članek verjetno ne da bi ga kdo prej prečital.

Iz članka nikakor ni razvidno kaj hoče pisec pravzaprav dokazati: hotel bi, da v videmski pokrajini ni Slovencev, potem pa sam priznava, da so; trdi, da ne razumejo slovenščine, potem pa le prizna, da jo razumejo in pravi, da so beneški Slovenci »daljnega slovanskega porekla«. To je kot če bi trdili, da so Lombardi daljnega italijanskega ali Londončani daljnega angleškega porekla. Pričakujemo torej, da nam člankar boljše ob razloži, kaj je hotel dokazati. Obenem pa mu svetujemo, naj ne išče preveč oddaljenih sorodstev, ker bi se lahko zgodilo, da bi lahko našel svoje »daljnje sorodstvo« z opico ali, kot bi hoteli nekateri znanstveniki, z morskim ježem. Vsekakor smo prav zadovoljni, da nismo z njim niti najmanj v sorodstvu.

Ponovno je v tem članku zapleten v časnikarsko polemiko tudi »Matajur«, čeprav te polemike mi nismo izzvali in nam prostor ne dopušča, da bi se lahko prerekali z vsemi tistimi, ki najdejo čas in prostor v časnem časopisu za žalivke in budalosti na naš račun.

Razum pravi, da se z bedaki

Točka za točko

Gospod De Castro hoče na vsak način dokazati, da ni v videmski pokrajini nobene slovanske manjšine, ker:

a) Slovenci v tej pokrajini govorijo neko slovensko narečje, ne pa slovničnega jezika.

Naj nam pisec pove, če je nujno, da mora vsak človek govoriti slovnično pravilno. Ali so tisti, ki govorijo v italijanskih narečjih, kot n. pr. Sicilijani ali Piemontezji in ne znajo pravilne italijanščine, lahko prištevajo k Italijanom ali so le navadni

ne izplača prepirati in jih je bolje pustiti pri miru. Vendar ne moremo iti mimo molče, ker bi lahko kdo mislil, da se bojimo debate in se ne upamo braniti resnice.

Tudi gospod Diego De Castro se je začel brigati za naše duše, ker hoče s tem braniti »sveti košek domovine« pred »jugoslovanskimi priključitvenimi težnjami«.

Časopis »Gazzette de Losanne« od 30. oktobra piše o krivicah, ki jih morajo prenašati Slovenci v Nadiški dolini. De Castro je čakal celih 29 dni preden je odgovoril, čeprav se hvali, da prav dobro pozna te doline in njihove župane, duhovnike, bogate in reveže, odrasle in otroke. Zakaj je čakal tako dolgo, da bi zavrnil trditve švicarskega člankarja?

Pustimo za danes ob strani to, kar omenja o člankih v »Messaggero Veneto«, njegovo slavno koštrunovino o »štirih prodanih«, ki so se prodali zaradi bede in vcepiljo strup v kri prebivalcev teh dolin. V nadaljevanju članka trdi, da Slovencev v videmski pokrajini ni niti 40.000. Koliko je torej po njegovem teh Slovencev ki niso »Slovenci«? Naj nam že enkrat pove, koliko nas je. Mi mu lahko dokažemo, da nas je okrog 60 tisoč. Ali tudi on lahko dokaže utemeljenost svoje trditve?

bastardi. Radi bi vedeli tudi, če sam gospod De Castro govori vedno pravilen knjižni jezik, kot ga je pisal Manzoni, ali pa ga meša s tržaškim narečjem.

b) Beneški Slovenci govorijo po italijansko mnogo bolje kot Italijani marsikje drugod po državi.

Brez dvoma govorijo po italijansko boljše kot cni Italijani, ki žive južno od Rima. Vendar pa so med njimi tudi taki, ki ne znajo niti besedice po italijansko.

Nekaj zgodovine

c) Beneški Slovenci spadajo k italijanski kulturi, ker so politično od leta 1419 spadali k italijanski državi in so tudi vse javne listine pisane v latinščini ali v italijanščini.

Naj omenimo predvsem, da naša dežela spada pod Italijo samo od leta 1866 in da je bila prej sestavni del avstro-ogrske monarhije, skupaj z ostalo Benečijo. Pravtako je jasno in dokazano, da naši ljudje niso nikoli pisali v latinščini. Pač pa je znano, da je eden izmed najstarejših dokumentov, pisanih v slovenskem jeziku, neka darilna listina, ki je napisana v slovenščini leta 1497 v Černjevu pri Tarčentu. Beneški Slovenci so v resnici lojalni državljani in so to dokazali že za časa Beneške republike. Vendar je znano, da je bila ta republika v borbi z Genovom, z Milanom in z »italianisimom« Trstom, ki se je zatekel pod Avstrijo, samo da se je rešil beneške nadvlade. Če so torej bili beneški Slovenci zvesti bodaniki Benetk in so zaradi tega »italinissimi«, bi Tržačani, ki so se zatekli pred Benetkami pod Avstrijo, ne bili nikakšni

Italijani. Kako je torej s to stvarjo? Po tej logiki bi moral pripadati Trst Avstriji. (Zakaj ne zahteva De Castro njegove priključitve k tej državi?)

Res je tudi, da so se Beneški Slovenci dobro izkazali v napoleonskih vojnah in o dobi risorgimenta. Toda tako Napoleon, kakor Mazzini in Garibaldi, so se borili pod zastavo svobode. Tudi prva svetovna vojna je bila borba za svobodo proti avstro-ogrskega absolutizmu.

Ali je zločin biti Slovenec?

d) Ko je prišla leta 1946 mednarodna razmejitvena komisija so se Beneški Slovenci delali »kot da ne razumejo slovenščine, ki jo sicer razumejo, pa čeprav slabo«.

Tako torej člankar še enkrat prizna, da Benečani razumejo slovenski jezik in so zato bolj Slovenci, kakor pa so Italijani tisti Sicilijani, ki italijanščine sploh ne razumejo.

Izven vsakega dvoma je in to priznava tudi De Castro, da bi hoteli duhovniki v naših krajih pridigati v jeziku, ki ga govori ljudstvo in nimajo pri tem nika-

kih političnih ciljev, kar prav tako priznava sam De Castro. Dejstvo pa je, da zahtevajo tudi oni svoje manjšinske pravice.

Pač pa je reakcionarni tisk tisti, ki govori o nekem navideznem protidržavnem gibanju vselej, kadar sprožimo zahtevo po manjšinskih pravicah, da bi nam pod to prefrzo te pravice lahko odrekli. Da je tako, vidimo tudi iz tega članka, kjer govori »o duhovnikih, ki jih dolžijo, da so Slovenci«. Iz tega se vidi, da je v današnji Italiji, o kateri pravijo nekateri, da je še preveč demokratična, da je tukaj greh »biti Slovenec«, kakor da bi bil zločin, če človek pripada kakšni drugi narodnosti in ne italijanski.

OBČINA GORJANI

Za gospodarski in kulturni dvig prebivalstva

Občina Gorjani obsega poleg tega kraja še vasi Sv. Helena in Sv. Jurij, kjer živijo Furlani in vasi Breg ter Flaipan, kjer živijo sami Slovenci.

O Bregu smo že nekoč pisali. Takrat smo omenili, kako težko je tukaj življenje. Omenimo naj še, da je ta kraj stisnjen med gorami in da visi na hribu Cuel di Lanis nad njim veličanska skala, ki grozi, da se bo sprožila nanj. Zato so jo morali pritrčiti na ostalo skalovje z debelimi verigami.

Vasica Flaipan leži bolj proti jugu, bližje ostalim furlanskim vasi in so njeni vaščani bolj izpostavljeni potujočevanju. Ljudje iz te vasi so v stalnem stiku s Furlani, ki ko morajo iti na občinski urad, ki se nahaja v furlanski vasi.

Tako so ljudje prisiljeni, da se poslužijo nekega tujega jezika. Krivde za to pa ne nosijo Furlani, ki imajo druge skrbni po glavi in jim niti na misel ne pride, da bi raznarodovali Slovence v svoji lastni občini. Pač pa so temu krive oblasti, ki so priključile vas k okolju druge narodnosti.

Da bi se bolj uspele pri svojih potujočevanjih namerah, so fašistične oblasti pred leti ukinile občino v Gorjanih in priključile njene vasi Artinski občini, ki ima še bolj furlanski in italijanski značaj. V zadnjih letih so občino v Gorjanih sicer obnovili, vendar pa zaradi revščine prebivalstva, ki vsak dan narašča in zaradi brezbriznosti vlade, ta občina zopet razpada in govori se, da jo bodo zopet združili z Artinsko.

Vaščani iz Brega se temu protivijo in so napravili prošnjo, da bi priključili njihovo vas upravno k občini Brdo, četrteno pa naj bi spadali pod vikarijat v Podbrdu.

Občina Brdo ima svoj sedež v vasi Njivica. Ker se Flaipan nahaja sredi poti med Gorjani in Njivico, bi bila tudi za Flaipance ta rešitev bolj ugodna, ker jim je v Njivico bližje, kakor pa v Artin. Poleg tega bi bili združeni v občini, kjer so vse vasi slovenske. Takša rešitev je najboljše tako iz zemljepisnega, kakor iz narodnostnega vidika. Seveda je zelo verjetno, da bodo oblasti skušale uveljaviti svojo rešitev, ki je sicer negospodarska, pa nudi večjo možnost za potujočevanje slovenskih krajev.

Nujna pomoč je potrebna

Tudi gospodarski položaj Brega in Flaipana je enak onemu v drugih vaseh Terske doline. Ljudje se pečajo z živinorejo in gozdarstvom. Poleg tega pridelajo nekaj domačega kostanja in drugega sadja. Pač pa imajo še manj polja kot po drugih vaseh.

Življenje vaščanov je težko in revno. Tudi tukaj morajo ljudje v letnem času iskati zasluzka drugod, bodisi kot gozdarji ali zidarji, bodisi kot težaki. Zenske ostanejo doma, obdelujejo polje in kosijo travo po strmih pobočjih Quarnana. Dekleta pa si iščejo zasluzka v mestu, da bi imele s čim kupiti svojo balo.

Tudi Flaipan ima kup problemov, ki ga

kaj rešitve. Predvsem bi bilo treba izboljšati življenje vaščanov. Potrebno je, da se nudi tem ljudem lažje in bolj dobičkonosno delo. Košnja po strmih Quarnana je zelo naporna in kosci nakošijo zelo malo trave. Najboljši kosci ne more nakošiti in spraviti domov niti en slot sena dnevno, čeprav začne delati ob 4. jutraj in konča ob 8. zvečer ali še pozneje.

Zato bi bilo mnogo bolj koristno, če bi te strmine pogozdili, ker bi gozd prinašal večje dohodke kot jih pa imamo od sena. V nižjih predelih pa bi bilo treba napraviti poljske poti, kar bi olajšalo obdelovanje polja in prepeljavo pridelkov domov ali na tržišče, ker sedaj morajo ljudje vse zvoziti na ramah ali v nahrbtnih koših.

Pravtako bi bilo treba pomisliti na izboljšanje življenjskih pogojev z zidanjem primernejših stanovanj, šole, napeljavo vode, povezavo s Tarčentom in z gornjo Tersko dolino. Življenjsko raven prebivalstva bi bilo treba dvigniti tudi z večjo izobrazbo, zlasti s strokovnim poukom. Kmetje namreč obdelujejo svoje polje še vedno na tisti zastareli način, ki so ga prevzeli od svojih prednikov.

Vsekakor je učinkovita pomoč ne samo potrebna, ampak tudi nujna. Tako n. pr. grozi posebna bolezen na košanjih, da bo popolnoma uničila te nasade in pripravila ljudi ob enega glavnih dohodkov. Vsa dosedanja borba proti tej bolezni je bila brezuspešna. Kaj bo šele potem s temi ljudmi, če ne bodo imeli več niti košanja?

Potrebna in nepotrebna javna dela

V Terski dolini in po drugih bližnjih vaseh je toliko potreba, da jih ni nemogoče namizati v enem članku ali v nekaj stolpcih. Če hočemo živeti morajo v teh krajih trdo delati prav vsi: moški, ženske, stari ljudje in otroci. Brezposelnost je zlasti v zimskih mesecih zelo velika in pri poljskem delu zasluži posameznik komaj po 30 lir na uro.

Kako bi se lahko pomagalo?

Pomoč je možna in bi se marsikaj napravilo lahko takoj, če bi imela vlada, ki deli denarna sredstva, malo dobre volje, in bi imeli uradniki tehničnega urada in vsi drugi, ki jih mrgoli po Italiji malo več praktičnega smisla.

Naj navedemo en primer iz naše doline, kjer sta bila zgrajena dva mostova iz železa-betona v širini navadne deželne ceste, komaj 10 m eden od drugega. Se razume, da je eden popolnoma brez potrebe.

Preko enega teh mostov je speljana stara vozna pot v tersko dolino, drugega pa so zgradili za novo vojaško cesto za časa fašizma. Nemci so med vojno razstrelili star most, ker je bil popolnoma odveč. Po vojni pa je vlada ukazala takoj popraviti porušene mostove in so obnovili tudi tega. Ne daleč od tu pa so vasi, kjer številne hiše, ki so bile požgane od nacifašistov

Sped. in abb. post. II gruppo
Poština plačana v gotovini
List izhaja z vsemi potrebnimi dovoljenji videmskih oblasti.
Il giornale si stampa col permesso delle Autorità della provincia di Udine.

UREDNIŠTVO in UPRAVA ulica Mazzini št. 10 - Videm
Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir

Kam gre naš denar

Če bi se torej ta denar vrnil v obliki javnih del tja, kjer ga je država pobrala, bi prav gotovo ne bili po naših dolinah brez cest, brez vodovodov in železnih poslopij, da o telefoni, brezjavu in električni luči niti ne govorimo.

V resnici pa nam država ne vrne niti desetih del tega, kar ji moramo plačati. To pomeni, da morajo naši ljudje, ki živijo pod najtežjimi gospodarskimi pogoji in ki komaj preživljajo sebe in svoje družine, delati še za nekoga drugega.

Pri tem niti ne vedo točno, kdo je ta drugi, ker je v državi zelo veliko parazitov, ki jih je treba rediti. Najprej je tu ogromno število nepotrebnih uradnikov, ki jih vsi prav dobro poznamo in vemo, koliko truda je treba preden dosežemo na nekaterih uradih potrebne dokumente.

Neverjetno a resnično je tudi dejstvo, da so med paraziti predvsem bogati industriji, ki prejemajo od države denar zato, da vzdržujejo svoje tovarne, ki proizvajajo predvsem brezposelnost poleg nekaj drugih manj pomembnih proizvodov.

Potem so tu še ljudje na Jugu države, ki jim je treba vlijati mano v usta in napraviti zanje stvari, ki smo jih morali pri nas sami ustvariti v dolgi vrsti let. S tem v zvezi pa moramo poudariti, da so njihove zaostalosti krive razne vlade v preteklosti in tudi v sedanosti, katere niso hoteli in nočejo da bi tlačen v Šteti spoznal, da je človek.

Mi in druge manjšine

Druge narodne manjšine v Italiji ne plačujejo državni davkov v take namene. Oni so si priborili svojo deželno avtonomijo.

Tako avtonomijo so dosegli Francozi v Valdaosta in Nemci na južnem Tirolskem. Z upravno avtonomijo so golovi, da bodo na koristi za kakšno milijardo letno, ker bo ves njihov denar uporabljen v njihovi deželi, za dvig gospodarske in kulturne ravni prebivalstva.

Tudi mi smo narodna manjšina, ki želimo in dela na ozemlju italijanske republike. In če bi imeli svojo deželno avtonomijo, kot jo imajo Francozi in Nemci, bodite gotovi, da bi imeli dovolj denarja za rešitev naših najnujnejših problemov.

Toda mi nismo ne Francozi in ne Nemci; mi smo »slavci«.

Po njihovem mnenju, mi nismo zmogljivi za samoupravo, ker mo še preveč barbari. Zato moramo počakati, da bo veliki Rim prinesel tudi v naše kraje tako civilizacijo, kot so jo deležni v Siciliji in na Sardiniji.

Potem bomo videli!

med vojno še vedno čakajo na obnovo. Z denarjem, ki so ga brez potrebe potrošili za obnovo mostu, bi lahko začeli mnogo bolj koristna dela pri izboljšanju zemljišča. Lahko pa bi tudi zgradili v dolini nove vasi, kjer bi našlo svoj dom najmanj 200 družin. Nujno bi bila potrebna tudi druga dela, kakor gradnja vodovoda in ceste. Z napredkom, ki bi tamo prišel med prebivalstvo bi se izboljšalo tudi njegovo življenje. Toda poleg uradnikov bi morala za to skrbeti predvsem vlada.

Sporočilo emigrantom za Švico

Vse tiste emigrante za Švico s posameznimi delovno pogodbo, ki bodo prekoračili mejo na prehodu »Domodossola« opozarjamo, da ima švicarski sanitetni urad za zdravniške preglede nov urnik in sicer ob delavnikih ob 10.30, 13.30, 15.30 in 18 uri, ob nedeljah pa ob 11, 14.10 in 18 uri.

Vozni red vlakov, ki je najbolj prikladen, da emigranti pridejo pravočasno k zdravniškemu pregledu, so sledeči prihodi vlakov v Milan: ob 8.23, 10.22, 11.06, 11.40, 13, 13.45, 15.08, 16.36 in 17.35.

Za natančnejša navodila ali pojasnila naj se zainteresirani obrnejo na pooblaščenega emigranta, ki je na glavnem kolodvoru (Stazione Centrale) v Milanu.

IZ VZHODNE BENEČIJE

MAŠERA

Po vsjih vaših kamunu Nediskih Dolin velja pomučiti za otroške vrvice, ki po pravim pomenu če reče pomučiti usem otrokam tih buogih an iz vsjih vasi, tud če njemaju otroškega vrtca. Tuó pomaganje je, da duobi vsak potrjeban otrok zastoj en paš na dan.

Taka pomuč, za tim ki se vide nje v veljavi v Sovodnjiskim kamunu, ali za povjedať odkrituó, je v veljavi samuó za »Kapoluogó an re za druge vaší raztrešene po brezeh, kakor: Tarémuon, Ceplišča, Mašera, Strmca, Matajur an druge buj majhane vasi, v katerih buožih an potrjebnih otrok je dovjek vič kot v Savodnjih, na Jeronščah, pr Blazine ki stojó v zakrajni dolini. Otroci telih zadnjih prestoru imaju srečo hodíť v bližnj vrtac v Savodnjeh, kjer v reči vsak dan imaju zastoj edan paš.

JAJNIK

Vas stoji malo pod vrham sv. Miklaža, pruoť doline sv. Ljénarta, direktno na vzhodni strani telega, malo buj severno od Stáre Goré. Nale vas se znađe kakh 500 metróv vesočine u brjegu, kaže lepuó an edno obdobje an svoj grunť, kjer za reč pravíčno, Jajničanjí su ljudje pánu aktivni an djeluni. Prđelaju dost krompjerja, no malo šjerka, sadje, burje an drva za žgati. Njih gospodarski položaj bi mógu bit' buoží če bi mjeť zadost' uodé, kjer bi lahko ž njih aktivnostjo se podal' večji reji žvine, potem k' maju punó sená an ga muoreju prodajat' za vsake sude.

Pa pomankanje uodé, ki ju maju manj ku po mjeri, jim na prpusi rečiť vič ku an tarkaj žvine.

Vičkrat judje su se obrniť kamunskim an provincalnim autoritam za de bi jim pršla rješana ta potreba, ampá zmjeram zastoj.

Nje čuda zatuó če Jajničanjí se poprašuvaju zakuó oni muoraju bit' podloženi usjem dužnostim ko prebivacei drugih vašeh kamuna prez imjet' komodate kakor tišji?

Zraven tegá, cješta, ki skuoz Utano žveza našo vas s Sv. Ljénartem, je takuó strniá na mjestih an takuó prerita an jamašta povsjerode, de je obrnu vozíť po nji še z praznim vozom. Kaj morebit' Jajničanjí na plačuvaju za cještara?

ZVERINAC

Nje dugo od tegá, desóljeta Marija Trušnjak grede ki je nešla s breza pruoť duomu brjenanec drve, je pála an si zlomita čemparno rokó. Nasreča sej zgodila u populanskih urah, po končanju šuoč.

Se vje, otrok takuó majhan bi na meu bit' podvaržen težkemu dječu an sami starši bi mjeť tuó zasopíť. U takih ljeh otku je dost de se navade bugat' an de izpune svoje dužnosti ku šuolar. Pa u naših vašeh zarađ mizerje, starši od kraja prakticiraju, de otroki djelajo teška djela.

Medtem buoga Mariška je muorla narešiť osam dni v Čedajskim špitau an domá bo muorla držal' rokó posadrjeno 50 dni na dugin.

V srjeđu 15 novembra je mru 75 ljetni Vančič Vozrič, pridán an spoštovan mož, oča petih sinuóvu an punu počonu. H pogrebu, ki je buj narol' drug dan, je bluo udeleženo punu ljudi.

Njegá zmankanje je pustilo veliko žalost u družini an žlahti, kjer su mu tjeť móčuó dobró.

AZLA

22 novembra šuolari s prvega an drugega razreda, edina šuola v Azli, su njel vakanoó. Učitelci jih je pošjala damu kjer šuola nje njela drve za grjeť.

Oblast bo previdala drva, kadar bo potrebna ventula za se hladíť.

SV. PETER SLOVENOV

Naš vasnjak Zamparutti Walter - Agostin, je dosegu doktorat u tujih jeziki an literaturah pr' univerzi »Ca Foscari« z Benetk.

Za slavit' novega dohtarja, je bila organizirana večerna zabava s plesom pr' hotelu »Belvedere«. Zabava je trajala do zgodnjih urah. Številne su blé osebe intervenirane na zabavo, s Pjetra, z vasi okoličice an z dejnih mest: autorita, profesorji, učitelji, itd., med drugimí smu notiral' tud' angleškega docenta z univerze »Ca Foscari« profesorja Ioh-a Guthrie-ja, kateri je angleški an, kakor slučajno smu zvjedil, pobjera podatke gormeč starinske

cjerkvá ali druge monumente, šege in navade naše slavenjščine.

Novemu mlademu dohtarju naše odkrito veseje an avgurje.

Ku sej, ni dugo od tega, dobro poznán 48 ljetni Njek Pavel impie at furanske elektríčne družbe, vraču s službe pruoť duomu v Spjetar, malu deleč nad vasjó, blizu Tobarnih, je padu s kolesam an takuó slabu je butnu z glavó u tla de je ostu omamjen. Za četrť ure buj poznu je bu najdjén, šelč omamjen, karvav po uhaš, od gospođa Gregori-ja z Brišč ki je šu njimo s kamjonam. Hitru nabasau na kamjon, je buj prepejan k zdravniku v Spjetar, kateri ko je vidu de stanje nesrečnega je bluo resnu, je ukazu ga hitru prenest' v čedajski špital, kjer je bu sparijet' z rezervirano prognozo. Malu časa prej ku priť do špitála, je pršu k sebé.

Odkritosreću auguramu de stanje Njekova ne bo takuó huduó ku ki sej zdjelu s prvega momenta an večli bi bli ga vidíť u kratkim ozdravenega.

4 decembra zjutra na oknah butih sej prikazalu u velikim formatu sporočilo s podobami u karikaturi an frazami u parodiji, za dať vjedíť ljudem de gospođina Margarita Birti (Birtig-č) z Azle je dobila doktorat u naturalnih šjenah. Ku sam ezaminavni sporočilo, an gaspuod, ki stanuje u Spjetru, ampá je pršlik z notrajne Italije an čist Taljan, ki tudi sej usta bu prebjerat', je reku: »Tud' tala slaven-

PEDROZA

Novembra mjesca je poročila naša barká domačinka Beligój Delfina. Je šla stanuvat' u Podklap, vas Grivo-vskega Kanala.

Usi vašnjaki an prijatelji ji avgurajo veseje an srečo.

FLAJPAN

Naša uas na e no mar uoz rok od drugih Terske doline, seben k' na spada Terski dolini. An tuó za k' v njemamo cješte k' na nas zveží z Njivcon k' na leži deleč od nas samo duá kilometra po zrako. Za priti to-u našo uas v' muoremo jet' skuozdre Montehars po nej cješti k' na djela strah za k' ne douha an arda. Mi smo več krat pročeste poslaji ne koj to-u komun, ma še na Uđem za k' no prevedajta za nam napraviti cješto k' na zveží z Njivico kjer to e naš žboko natural. Fin do nas njesino morli nič mjeti, majedne rišpuošte so nan dali. Usé to móči a, intant, mi v' muoremo fadijati an prenašati usé te inkonvenjente k' no pridejo od teha pomankanja.

PODBRDO

Naš Far, Pre Pieren della Pietra e nas zapustou po deset ljet živjenja to-u naši za se trašeritiť dou Furlanijo an boj natančno u Varro. Anjele naša uas ne ostala brez farja an to če biti móčno težko prej k' on pridi dan druhi. Za k' on pridi to če kóventati k' v' dejmo kej več te mu novemu za tuó k' no pravijo k' dan far o ne more živiti s tjeñ k' smo do nas dajali. A datí več koj tuó k' smo dajali do nas, to je za naše judi dan problem no mar težak če začne mo pensati k' naša uas na je móčno boščica an mala.

NJIVICA

Na nahlo e umar naš fornar Cikuta Domenik k' e bi star 49 ljet. Noticia ne móčno udarila usé judi od uasi za tuó k' Cikuta e bi dobro poznán an ljepo viden od populja. On pušča tri hčere k' anjele so brez svojih ženitorje ker so ljeta nazad ostale še brez matere.

MALINA

Pruoť finešetku mjesca novembra teha lječa e paršou tu našo uas dan imprezaríh taz Franče za obrjeli ne 20 djeloucou za jih pejati s sabo to-u to nacjon. Djelouci brez djela, an u Malini no ne manjšo, so sobo šli tah temu džovjeku z upanjem da b' bili ingažani. Imprezarih, e žej prej špiegou k' on ne more gataniti djela če no ne napravijo prej viriće par mjetíhu an tuó to se kapi za ki, Stra-

ka čo bit' to kar ni; saj usi vedó de ima primak Birtig-č) an ne Birti. — Kaj misli de z odvzeto črko spremeniť? In sej pobrau proč an reku: »Kajšni judje su na tem-le svjetu!«

Sem ostu, njesam bu rajtu de med Taljani ki prebivaju v Spjetru su tud' ti ki modro razomaju, drugače kot drugi Taljani an drugače kot nješni domačinski slavenji ki se držejo za zastopne an se na zmishlju kakuó se skažejo ričkulí an bodasti kadar čuju menjať resicu.

Se vidi de nova dotoresá je rjes dobro porajala poznanje naturalnih šjenc. Nje črka manj, ali črka vič ki spremeniť nauro, draga dotoresá; kar je bluo ostane, takuó se prpusi vam povjeť an edan, ki se nje bu su učíť v Palavinsko univerzo, kjer za tuó vjediat' nje potreba tarkaj študjerat'.

Buj imenitne osebe kakor Vi, ki su živjele an živijo tukaj u Italij, njesu zatajile primaka poučbanega o rodine svojih antenatu.

ZAMIR

Tle an dan, — nje dugu at tegá —, an človek je mirno prebjeru »Matajur«, kadar an krabinjer od staejona mu se je približu, mu je uzeu iz rok žornal, an jau: »Naj za prvi an zadnjikrat ki te vidim s telim žornalam v rokah. Se ankrat naj te najdm te bom aretiruť.«

Incident je tokau nemu prezkuražnemu človeku, ki prez guorit je pustiu stuort' an reč krabinjeru kar nje sme.

De bo za naprej vjeđu tist gaspuod krabinjer: »Od governa dovoljena štampac, nje naloga ki se tiče njegovi službi an rajši bi se meu brigat na reči guorše važnosti an buj resne, katere se hajaju v naših krajih.

Ali more bit' je ta tista tarkaj kantana svoboda, ki se uživa u Demokratični Italiji?

IZ ZAHODNE BENEČIJE

njeriji no čejo dobre djelouce, k' no rendajte več k' to more za mjeti od njeh djela velike uodanje. Usi tisti k' so se prezentali na vizito njeso bli dobri, če prau par svojem domu no djelajo velike fadije za se preživljati. Takó tisti k' njeso bli sprejeti so ostali hardo za tuó k' so se vidali privano no okazim, če prau deleč od njeh družine, za uoñjati dan ponjot za riditi svoje domače. Kontrat an predvideva, za tiste k' so bli sprejeti, no plačo k' na se zbližuje 550 franko, an no špežo za živiti to-u Franč d' 250 franko. Če pohlelamo an napravimo kalkulje od veliave franka k' on je d' 1,80 taljanih lir, u' vidimo k' djelouci so plačani slabo za te težka djela k' no buoju muorli delati deleč od njeh uaseh.

TAJPANA

K' on bodi se lamenčou naš šindik zadnje notije k' smo pisali ta-na naš žornal hlede ščarseba interesamta od komunna za popraviť cješto an muost k' ne uoda poderla meč Debeleč an Rauan to nje za-nas na rječ nouá. V' vjemó k' so njehá ambicijoni: djelati šindik, obečati hore an morje, hodiť pohostama dou po Udine, magari' koj za s' pomerkatí ekou vetrin če so ljepo zložene an tiho sousje. Ali pa šnje hualiti k' to sousje hre ljepo, k' šimek on prevedá an via indavant. Kričikati an kako oservacjon jušto narditi to b' nie smeu djelati. Mi smo džjali k' muost ta par Debeleče on kóventá beť napraujen, k' on je ta-na perikuje an k' »On« k' za prevedati nje bi maj odzat, on stor' začeti djela. Za biti jušti djelo te se začele: naredou e ha neč manjkoi naš ašesor komunal Tin Skalar, ne vjemó za kaj soute šnje an šperajmo k' v' ne bomo nanče in-trevinjali, za k' druhačej b' mjeťi za več koj kako besjedo pisati horé čez te reči. (To se vjeť k' dan ašesor ali kósejer komunal on ne smije uzeti hore djela od komunna). Mi v' se uprašamo ali so finili te muost. To se vjeť k' te dežá an cement on štanta se usušiti, mašmo če so ha malo dali notre... tej k' to se čuje od ljudi. Ura to b' tjela beti k' muost on bodi narjen za k' ve ha mamó móčno bizunjo. Korjera k' na muore se ustavití to-u Debeleč za tuó za popul to je velika škoda. Škoda velika ne ba še za ta ha boheha Njemenja k' e spadou no zvečar to-u armaduru kjé e muorou za šjeri ciele ure čakati judi k' no pridita ha liberuati.

PLATIŠČE

Peteha teha mjesca so ustavili djelo to-u naš uasi kjer so b' okupani približno sje-

ZA TISTE, KI NA VEDÓ

Odkod je bu Jakob Stelin autor »de ortu et progressu morum?«

Odkod je bu Jožef Kvarin slauini zdravnik?«

a) Na strani 292 Voluma »Rojstva Fare Sv. Ljenarta« se beré: »adi 29 Julio 1688. Iacobus f. legmus et ratlis Canciani Stelin et uxoris ejus Margarita de Tribil superior baptizatus est per me Ant. Querin (Cappellanus Parach.) Patrinus fuit Her-nagoras Stelin et Maria Petrosa ambo de Tribil«.

Ki če rejeť:

»Dne 29 Julija 1688

Jakob legitimni an neravni sin Kocjana Stelina an njegove žene Margarite z rorenjena Trbija je bu krščen od mené Antona Kverina (kaplana fare). Za bo'rá je bu Mohor Stelin an Marija Petroza obá s Trbijac.

Po skazi telega dokumenta je jesnu de Jakob Stelin (Taljaní su ga krstil' Jacopo

Stellini) avtor »de ortu et progressu morum« (začetek in napredek navad), se je urođu u Gorenjem Trbiju an ne u Čedadu, kjer pa je bu edukán u kolegu »Somaseli. Potem Jakob Stelin je bu Slavjenj.

b) Jožef Kvarin je bu slauini zdravnik rojen u Barnasu. Za skazat' u kajšnim spoštovanju je bu te slauini mož, ki je pustil velike tradicije u šjenci medihov, bo dost to:

Jožef Kvarin je bu glavni medih ce-ar-ja Jožefa, kateri u zadnji svoji boljezni mu je uprašu naj povje dost' ur življenja je imeu šelč. Zdravnik Kvarin nje uagu ođguaríť. Ku cesar je zastopu de na uaga, je reku: »Ku cesar te ukažim povjedat' e. Nahuó Kvarin: »Tri ure, Majestate. An cesar Jožef II: »Dobró, zadosť jih je za Vas stuart' barona od ce arstvac.

Tudi Jožef Kvarin je bu Slavjenj.

PROSNID

Benečani se upjerajo pruoť nasilju

Ko ki je znanu po dugim prosjenju vašnjaku su odločili' zazidat' hram nove šuole u Prosnidu, vas ki spada pod Tajpanski kamun an ki se znajde u zapadni Beneški Sloveniji. Dok su trajale zljarska djela su umaknili' tubaturo vašnega akvedota takuó de gornji konac vasi ki šteje kojšnih 80 hiš, je ostu prez uodé. Tuó je bluo storjenu z obljubo de kadar zidanje bi bluo končanu bi spet na svoj mest položili inštalacijo napejave. Tajpanski šindik je pa odloču de pređušem bi muorla bit' napejana uodá do šuole; kjer pa za vojó ma'hanega vodomeša presjon je presibk bi potem zgornji konac vasi ostu spet prez vodé. Zarađ tegá vašnjaki su nardiť posebnu pisano protešto, s firmami 22 gaspodarju an u saboto 25 novembra, na delegacija treh mož jo je nelsa na videmsko prefekturu an daua pru v roke gasp. podprefektu, ki je objubu de se bo interesirú za rječ.

Za usem tim pa u pandjéok 27 djeluci su šli naprej z djelam napejave u šuole. Nekateri možje su šli h imprezarju an ž njim su ostal' zastopjeni de se bo pačakalu z djelam dok bi na pršu odgovor z Vidma. Ku pa hitro potle imprezarj kupe z dvjema možakama je odšu na komando mestne finančne gvardje, djeluci su znova začel' djelati, višno na ukazanje finančarju ali kajšnega drugega.

Tekrat su pršle ženske zgornje vasi an gledale spraut' djelouce de bi henjali naprej z djelam.

Istoačasnú sej deu umjes brigadier finančne gvardje ki je potegnu za lasje Katerino Cernetič, je odvleku proč an na splošno zeluo siruóvo postopu ž njo. Ku je tuó zagledu Anton Cernetič, račnega Augustina, je jau drugim ženám naj gređo jo ročuvati z brigadirjevih rok. Samuó za te besjede finančarji su ga hitro zgrabili, pejal' na karabinjersko staejon u Taj-

páno an druglan u paržone u Tarčentu.

Pet vašnjaku su šli h šindiku u Tajpane de jim je dau' no pismo za Pretorja, u katerim soglašá, de naj spusti Cernetiča. U Tarčentu na Preturi su odguoril' de tuó nje moč, dok Cernetič bi na tui interogan.

Prez zamuje u četrťak sej pobrala posebna delegacija Dmokracíone Fronte Slovenju direktno na Prefekturu u Vidam, kjer je blá sprjeta od kapa gabine'a, kateri je diklaru de mu se zdi čudno obnasanje financarjevo an je sveluó naj se obrni na kuesturo. Tud' tam delegacija je blá sprjeta od kapa gabine'a, kateri je objubu, de jo bo u kratkem nazaj sprjeu an pošluu.

Zgornji ezemplil nam jasno kaže de u finili listi časi u kateri obliškani an parumjerani financarji su djelal' kakor komandanti an lahkuó arbitramo su postopovali z beneškimi slavenji. Prosnidski vašnjaki s telim ezemplam su pokazal' pot' za stuort' henjat' ankrat za nimar nasiljenja an postupanja take vrste ljudi, začeo od financarkega brigadirja. Tudí arešt Cernetiča Antona je policijsko nasiljenje, kjer usak človek ima nale pravie, ampá tud' dužnost braniti' pred nasilneža posebnó žene, tud' če je nasilnež u monturi ko zlorabuje z njom. Kar pa se tiče problema akvedota, za de bo rješen, če bit' najst drugučno pot, kjer je zastoj dat' uodó šuoli za de znanaka kar polovici vasi. Za rešiti' problem je potrebnú raforeat' napejavo vodé.

Na zadnju od autorita pričakujem de boju kar hitro urejene vse zadjeve an kasligano postupanje financarju.

U soboto, 2 decembra ob 10. uri zjutra, je bu Anton Cernetič izpuščen iz paržona, z vesejem useh vašnjaku, ki se zaljubljuje Demokratični fronti Slovenec, de s' je interesirala priť pruoť njih težkuačam.

za njih veliko džgračjo. Tin Munih, k' v' ne tomo ha uzabili, naj počiva tou poču.

Oblasti premalo skrbje za živinorejo

V tej deželi, ki se imenuje Italija, obstoja nek zakon, ki je bil objavljen u uradnem listu (Gazzetta Ufficiale) meseca februaria 1933. leta pod št. 215. Ta zakon določa od 28% do 88% prispevkov v em onim posetnikom, ki bi izboljšali svoje pašnike ali če bi zgradili nove živinke hleve na pašnikih.

Takoj k' smo izvedeli za to odločbo, smo napravili nečeto prošjen in načrtov in jih predložili na »Ispettorato dell'Agicoltura« u Vidmu. Vemo tudí, da so bile naše prošnje odposlane u Benetke in u Rim. Ko je bil De Gasperi letošnju pomlad u Čedadu, je obljubil, da bo poskrbel za izboljšanje našega gospodarskega stanja in tudí razni poslanci in senatori vedno mnogo obljubeju. Zključiti pa moramo, da se do danes ni še ničde spomnil, da bi napravil tudí na tem področju kaj za »italianissime« doline Beneške Slovenije. Vsi le obljubeju, do de'sev pa nikdar ne pride, morda mislijo, da je obljubiti in dati preveč. Naši živinorejci morajo zato še vedno držati svojo živino u takonemovanih tajtah, kjo že v razpadajočem stanju, ker za njihovo popravi lo nimajo denarja, ali pa jo morajo pušćati na prostem.

Odgovorni urednik: TEDOLDI VOJMIR
Tiskala: Tiskarna Lucchesi - Gorica
Z dovoljenjem videmskega sodišća št. 47